

ESPAIS

El butlletí de la Xarxa d'Espais Naturals de les Illes Balears

Estiu de 2023/ Número 5

G CONSELLERIA
O MEDI AMBIENT
I I TERRITORI
B

QUÈ HI HA AQUESTA TEMPORADA?

- Parc natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera. Pàg. 3
- Qui fa què. La brigada d'IBANAT a Es Trenc. Pàg. 4
Parc natural Es Trenc-Salobrar de Campos
- Literatura i paisatge a Mondragó. Pàg. 5
Parc natural de Mondragó
- La Xarxa de Monitoratge de la posidònia. Pàg. 6
Xarxa d'Espais Naturals de les Illes Balears
- Alliberament de gatvaires a Cabrera. Pàg. 7
Parc nacional marítim-terrestre de l'arxipèlag de Cabrera
- Més protecció a les Reserves naturals des Vedrà. Pàg. 8
R. naturals Es Vedrà, es Vedranell i els illots de Ponent
- Espècies: El botó d'or. Pàg. 9
Parc natural de la península de Llevant
- Espècies: L'Api d'en Bermejo. Pàg. 10
Parc natural de s'Albufera des Grau
- Una conversa amb Rafel Cladera de Can Bauma. Pàg. 11
Parc natural de s'Albufera de Mallorca
- La cova des Moro. Pàg. 13
Parc natural de sa Dragonera
- Les sínies de s'Albufereta. Pàg. 14
Reserva natural de s'Albufereta
- On surten els espais naturals protegits? Pàg. 15
Parc natural de la península de Llevant

PARC NATURAL DE SES SALINES D'EIVISSA I FORMENTERA

L'àrea protegida del Parc natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera comprèn una superfície de devers 16.000 hectàrees, de les quals unes 2.800 són terrestres i al voltant de 14.000 són marines. També inclou reserves naturals, tant a l'àmbit marí com al terrestre. L'espai protegit s'estén des del sud de l'illa d'Eivissa fins el nord de l'illa de Formentera, inclòs el braç de mar entre les dues illes, anomenat es Freus.

La gran extensió del territori ha permès desenvolupar un seguit d'ecosistemes i ambients que donen una gran biodiversitat i una singularitat única a les Pitiüses, a més de la riquesa històrica d'aquest estratègic espai.

Vinculats a la natura, cal destacar a l'àrea marina la *Posidonia oceanica*, planta declarada Patrimoni de la Humanitat. Gràcies a aquestes praderies, el Parc presenta platges d'aigües transparents i espectaculars sistemes dunars. La flora terrestre adaptada a les particularitats del clima mediterrani, queda generosament representada a les pinedes, els savinars costaners i els salicornars a les voreres dels estanys, així com als sistemes dunars o als illots i penya-segats.

La riquesa de la fauna pren notorietat amb les aus aquàtiques i marines, comptant amb espècies endèmiques i de gran vàlua ecològica com el virot (*Puffinus mauretanicus*), la gavina de bec vermell (*Larus audouinii*), l'àguila peixatera (*Pandion haliaetus*) i multitud d'aus aquàtiques entre les quals destaca el flamenc (*Phoenicopterus roseus*), la cabussonera (*Podiceps nigricollis*) i moltes altres, especialment, limícoles.

De les espècies terrestres s'han d'esmentar, com a vertaderes joies, la sargantana pitiüsa amb diferents subespècies als petits illots del Parc i la rata de la coa blanca a Formentera (*Eliomys quercinus ophiusae*). Altres espècies com els cargols o els escarabats endèmics, juntament amb els paisatges que formen els diferents hàbitats, acabarien per formar aquest mosaic ric i emblemàtic del Parc natural.

Durant tot l'any, el Parc natural realitza visites guiades tant per a escolars com per al públic en general. Aquestes activitats les podeu trobar al Facebook del Parc natural de ses Salines així com a la pàgina web balearsnatura.com. Si voleu visitar el Parc pel vostre compte, recordeu anar sempre pels camins habilitats i respectar la senyalització. Als centres d'interpretació de Can Marroig (Formentera) i Sant Francesc (Eivissa) trobareu informació i assessorament per a la vostra visita.

QUI FA QUÈ ALS ESPAIS NATURALS

LA BRIGADA D'IBANAT A ES TRENC

El dia a dia al Parc natural Trenc-Salobrar de Campos, com a tots els parcs, no és senzill i per a dur a terme una bona gestió de l'espai és necessari que un grup divers de professionals aportí els seus coneixements. D'aquesta manera, la direcció, un equip de tècniques i personal de manteniment i vigilància, treballa perquè l'espai es mantengui en les condicions més favorables possibles.

Ens volem centrar en explicar la tasca de la darrera incorporació a l'equip de feina permanent del Parc: **la brigada d'IBANAT**. Aquest equip està format per cinc persones i dedica el seu dia a dia a mantenir les instal·lacions d'ús públic i l'entorn de l'espai natural en bones condicions.

La seva jornada comença ben prest a l'oficina de gestió, on organitzen la feina i el material que necessitaran per dur a terme les tasques assignades aquell dia. Aquestes tasques es coordinen amb la feina de l'equip tècnic del Parc, en funció de les necessitats de gestió. Una vegada planificada la tasca, surten en direcció al Parc.

Les feines que duen a terme són molt diverses i cap dia és igual a l'anterior. Per exemple, s'encarreguen de l'eliminació d'espècies invasores del sistema platja-duna, com ara el *Carpobrotus*, duen a terme la col·locació i el manteniment de senyals (com les que indiquen normativa o recorregut d'itineraris) i altres elements d'ús públic i, quan les condicions ho permeten, realitzen repoblacions per a la regeneració del sistema dunar a les zones degradades. A més, sempre que poden, ajuden en la retirada de residus, principalment de la zona de la platja. Recentment, també, s'han encarregat de pintar els nius de metralladora, que havien sofert diferents pintades vandàliques que degradaven el seu estat i la feina feta durant l'ArtNit de Campos de l'any 2014.

Com veim, la tasca de la brigada és imprescindible per mantenir el Parc en un bon estat de conservació i per ajudar a que l'ús públic sigui respectuós amb el medi ambient.

Foto: Arxiu del Parc natural Es Trenc-Salobrar de Campos

EDUCACIÓ AMBIENTAL

LITERATURA I PAISATGE A MONDRAGÓ

A finals dels anys 40 i 50, Santanyí fou un dels epicentres de les lletres en català. En aquells temps un grapat de poetes i escriptors es reunien a Mondragó, a la casa d'en Tomàs Cano, qui era en aquell temps apotecari de Santanyí i a la vegada "protector de la llengua i la cultura, autèntic mecenes i benefactor de lingüistes i escriptors".

En aquella casa es reunien autors tals com Bernat Vidal i Tomàs, Manuel Sanchís-Guarner, Blai Bonet, Cèlia Viñas, Josep M. Llompart, Llorenç Moyà, entre d'altres. Fruit d'aquestes reunions i tertúlies, en la dècada dels cinquanta nasqueren les primeres obres inspirades a Mondragó. Així, en Josep Maria Llompart publicà "Poemes de Mondragó" dedicat a Tomàs Cano; i en Blai Bonet "Quatre poemes de Setmana Santa" i "Entre el corall i l'espiga".

És per això que, des del Parc, s'han organitzat diverses activitats i conferències relacionades amb l'activitat literària per divulgar aquest llegat que relaciona l'art i la natura. La primera d'aquestes sortides es va fer l'any 2001 a càrrec de Miquel Pons amb el títol «Vivències d'infantesa i poètiques de Mondragó», on el ponent contava les seves experiències en aquest grup.

*El camí pedregós, els antics reclaus,
les parets grises i les castellanes
esparregueres, entre els pàl·lids pins
i la tanca aspra, secs de sol baixaven.
La terra de la pols arriba, tosca,
a la pols de la mar: la morta platja,
on no es mouen el card gris i ras,
la peluda alga i la groga lletrada.
El mar deixava en la banyada arena
una gràfica línia de mascara,
i en retirava, transparent i verd,
l'ona severa com les atzavares*
Blai Bonet, (Comèdia 1959)

EDUCACIÓ AMBIENTAL

XARXA DE MONITORATGE DE POSIDÒNIA

Un article d'Elena Burgos

La Xarxa de Monitoratge de la Posidònia de les Illes Balears és un projecte promogut per la Conselleria de Medi Ambient amb l'objectiu de determinar l'estat de conservació de les praderies de posidònia de l'arxipèlag al llarg del temps. Aquest projecte funciona gràcies a la col·laboració de diverses entitats, com l'OBSAM i l'Àrea Marina del GEN-GOB Eivissa, entre molts altres i, a més, es beneficia de la participació voluntària de centres d'immersió i bussejadors recreatius.

La Xarxa de Monitoratge es compon de 51 punts de seguiment (44 de la xarxa original de la CAIB i set incorporats pel GEN-GOB) que es visiten periòdicament i on es prenen mesures senzilles sobre les praderies, que són indicadores del seu estat de conservació. En total, set punts de seguiment se situen dins la Xarxa d'Espais Naturals Protegits de les Illes Balears: dos a Menorca (al Parc natural de s'Albufera des Grau), dos a Eivissa (un al parc natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera i un altre a la Reserva natural des Vedrà), i tres a Mallorca, tots al Parc natural de la península de Llevant. Els punts es monitoritzen des de 2003 a excepció del des Vedrà, que es va establir el 2012.

L'estat de conservació de les praderies estudiades als espais naturals protegits depèn del lloc d'estudi i de la fondària, ja que el tipus i la intensitat dels diferents impactes que afecten les praderies poden variar molt en pocs metres. En general, la quantitat de posidònia es troba estable o ha augmentat al llarg dels anys de monitoratge (com exemplifiquen les densitats de feixos a Illot de'n Caragoler i Cala Lliteres).

La Xarxa de Monitoratge es troba oberta a la participació de noves entitats, centres d'immersió i bussejadors i bussejadores voluntaris, que poden contactar amb eburgos@tragsa.es

Fotos: Eneko Aspillaga

UN CAS D'ÈXIT ALS NOSTRES ESPAIS NATURALS

ALLIBERAMENT DE GATVAIRES ACABRERA

El projecte «Petits Taurons» ha desenvolupat un projecte pilot de cria en captivitat i introducció d'individus juvenils de gatvaire (*Scyliorhinus stellaris*) en el medi natural. El gatvaire, tot i que solia ser una espècie abundant, està catalogat en perill en el Llibre vermell dels peixos de les Illes Balears. Es tracta d'una espècie demersal de comportament sedentari, que a les illes Balears viu en fons profunds coral·lígens en bon estat, cosa que limita la seva distribució, ja que bona part d'aquests fons han estat alterats pel arrossegament pesquer.

Aquest projecte es va iniciar l'any 2020 i hi participen les Conselleries de Medi Ambient i Territori, la d'Agricultura, Pesca i Alimentació i les entitats Save the Med, Fundació Palma Aquàrium, Sharkmed, Mallorca Preservation Fund, Marilles i Petites Illes de la Mediterrània. Els pescadors professionals també col·laboren amb aquesta iniciativa proporcionant els exemplars adults d'aquesta espècie.

La primera actuació del projecte, anomenada «Acció Stellaris», s'ha centrat en la recuperació d'exemplars adults de gatvaires pescats accidentalment per mantenir-los com a reproductors en centres de cria controlats com són els aquaris del Centre de Visitants del Parc nacional de Cabrera i les instal·lacions del Palma Aquàrium. Més de 150 exemplars de gatvaire han nascut gràcies a aquesta iniciativa.

Com a primera localitat d'alliberament s'ha seleccionat les aigües del Parc nacional de Cabrera prop del Fort d'en Moreau, una extensió de coral·ligen profunda que va ser protegida en la seva totalitat arran de l'ampliació del Parc. En aquesta primera fase es van alliberar setze exemplars. Abans de ser alliberats, els taurons han estat sotmesos a una petita cirurgia abdominal que ha practicat personal del LIMIA, per a col·locar transmissors que emetran informació sobre la seva localització durant sis anys. El senyal serà captat per un sistema de receptors instal·lats en la zona d'alliberament.

Aquest sistema és el primer de seguiment d'espècies marines de profunditat i passarà a formar part de la [Balearic Tracking Network](#), gestionada per l'IMEDEA.

A més, els gatvaires també duen una marca externa que els permet ser identificats en cas de captura. Per això, es compta amb el suport de les confraries de pescadors, a qui se'ls ha sol·licitat que en cas de capturar-ne, informin al Servei de protecció d'espècies. Aquesta experiència i els resultats que se n'obtinguin podran facilitar la recuperació i reintroducció futura d'altres espècies de taurons i rajades amenaçades de les Illes Balears.

ES VEDRÀ
ES VEDRANELL I ILLOTS
DE PONENT
XENIB

UN CAS D'ÈXIT

ALS NOSTRES ESPAIS NATURALS

MÉS PROTECCIÓ A LES RESERVES NATURALS DES VEDRÀ

El passat mes de desembre es va aprovar el Pla de Gestió de la Costa Oest de Ponent d'aplicació a cinc ZECs (Zones d'especial Conservació): Es Vedrà-Es Vedranell, Illots de Ponent d'Eivissa, Porroig, Cap Llenrisca-sa Talaia i Costa de l'Oest d'Eivissa. L'objecte del Pla és evitar i/o corregir la degradació de l'estat de conservació dels tipus d'hàbitats i les espècies Natura 2000 presents per les activitats que es desenvolupen actualment o que poden fer-ho en un futur, així com garantir el desenvolupament d'usos i activitats sostenibles, compatibles amb la conservació.

Per a l'elaboració d'aquest document hi participà personal tècnic de les administracions afectades (Consell Insular i Ajuntament de Sant Josep de sa Talaia) així com de les Reserves Naturals, a més d'agents de medi ambient, naturalistes locals i el GEN-GOB. A més, es varen dur a terme tallers participatius amb diferents sectors.

Amb aquesta nova normativa augmenta la protecció i la regulació d'usos tant a l'àmbit terrestre de les reserves naturals des Vedrà, es Vedranell i els illots de Ponent com a l'àmbit de conservació marina del PORN de Cala d'Hort que les envolta. En el marc del Pla de Gestió Costa Oest d'Eivissa es contempla com una de les mesures més rellevants la creació de dues reserves marines d'interès pesquer: la de ses Bledes i la des Vedrà-es Vedranell. Aquestes s'han declarat recentment i tenen entre els seus objectius principals la recuperació de les poblacions de peixos sedentaris i la protecció de les colònies de gorgònia vermella presents a la zona.

Les dues noves figures de protecció evidencien la importància ecològica de les Reserves naturals des Vedrà, es Vedranell i els illots de Ponent així com la necessitat de protegir aquests indrets únics front les diverses pressions actuals i possibles futures.

EL BOTÓ D'OR

CONEIX LES ESPÈCIES DEL PARC NATURAL DE LLEVANT

El massís d'Artà compta amb les majors concentracions d'endemismes botànics de l'illa de Mallorca després de la Serra de Tramunana. El botó d'or (*Ranunculus weyleri*) és una petita ranunculàcia de flors grogues i lluentes que compta amb la major part de les seves poblacions mundials al Parc de Llevant. Aquest endemisme gimnèsic que viu a talussos, replans i enclotxes en els llocs més ombrívols dels vessants nord es veu afavorit per la captació d'humitat atmosfèrica. Normalment associat a moltes i falgueres com la falzia (*Adiantum capillus-veneris*), el botó d'or viu a un microambient on abunden els invertebrats que aprofiten les condicions frescals.

Catalogada com a vulnerable per la IUCN, es pot considerar com una de les espècies de flora més rares i amenaçades de Balears i és, sens dubte, la joia de la corona dels penyals de Serra Artana. Per aquests motius totes les poblacions del Parc de Llevant es troben dins zones d'exclusió tant al municipi d'Artà com a Capdepera.

Els estudis realitzats ens indiquen que la predació de les flors que fan les cabres (*Capra hircus*) limita severament l'èxit reproductiu de les poblacions de botó d'or. Com a resultat del control de la població de cabra realitzat de manera continuada des de la declaració del Parc de Llevant, les poblacions conegudes de botó d'or no es troben actualment en declivi.

Per tal de poder protegir eficientment el botó d'or i altres espècies de flora endèmica, un dels primers treballs encarregats en declarar-se el Parc va ser la cartografia de les espècies vegetals endèmiques i amenaçades. Actualment, s'està revisant la informació disponible i es cerca tenir una cartografia digital precisa i un coneixement actualitzat que permeti avaluar l'estat de conservació de cada espècie i els resultats de la gestió realitzada.

L'API D'EN BERMEJO

CONEIX LES ESPÈCIES DEL PARC NATURAL DE S'ALBUFERA DES GRAU

Al Parc Natural de s'Albufera des Grau tenim una de les plantes amb major risc d'extinció de les Illes Balears i que es troba dins del Catàleg Nacional d'Espècies Amenaçades en la categoria de «En Perill d'Extinció». Es tracta d'un api (sí, com el que es menja!), però molt singular i característic, ja que només viu a indrets molt poc habituals de Menorca: en petits torrents i corrents d'aigua de molt bona qualitat, on forma petites catifes de fulles lluentes.

Aquest endemisme menorquí és una planta molt petita que viu dins l'aigua i a vegades costa molt trobar, ja que té una mida de pocs centímetres. El fet que hagi una sola població natural fa que sigui molt vulnerable i tengui una taxa de reproducció i capacitat de dispersió molt limitada. Es pot reproduir de forma asexual, per estolons, o de forma sexual, gràcies sobretot a les formigues que en són els principals pol·linitzadors. A més, també suposa una amenaça la competència d'altres plantes amb creixement més ràpid, i també és una planta molt vulnerable a la sequera, conseqüència directa del canvi climàtic, per la necessitat d'aigua durant tot l'any.

El Pla de Recuperació d'*Apium bermejoi* es va aprovar l'any 2007, i defineix les actuacions per garantir la supervivència de les poblacions existents i reduir la seva vulnerabilitat davant les amenaces. Com a resultat del desenvolupament de les actuacions del Pla de Recuperació, fa uns anys es va intentar reintroduir a cinc zones del parc sense èxit, i només s'ha mantingut una població estable a un torrent al litoral del nord del parc. Aquesta població va patir molt l'any 2016 i va davallar molt fins que els anys 2018 i 2019 es va recuperar una mica, però els darrers anys ha tornat a reduir-se la població existent.

Per tal de millorar l'estat de la població existent, així com d'augmentar les poblacions on es va intentar reintroduir en anys anteriors, l'equip gestor del parc encetarà en anys vinents les següents actuacions: crear un nou programa de conservació en el Programa Anual d'Execució d'augment i millora de les poblacions d'*Apium bermejoi* dins del parc; estudiar la idoneïtat de zones dins del parc amb condicions ecològiques òptimes per fer la reintroducció amb èxit, i establir la metodologia de reintroducció i seguiment per tal de garantir la continuïtat de les poblacions, amb la col·laboració d'experts en conservació.

L'ENTREVISTA

Una conversa amb Rafel Cladera de Can Bauma

El passat 22 de febrer de 2021 s'aprovà el primer Pla d'Ordenació de Recursos Naturals (PORN) del Parc Natural de s'Albufera de Mallorca. Amb ell s'ampliaven en 340 hectàrees les 1.646,48 originals, fins a sumar 2.036,23 hectàrees totals, majoritàriament de propietat privada i que per primera vegada s'estenen sobre el municipi d'Alcúdia, on es troba la històrica possessió de Can Bauma, de 70 quarterades d'extensió. El seu present titular és Rafel Cladera (1953), gran coneixedor del parc.

Rafel, conta'ns breument la història d'aquesta finca fins que arriba a les teves mans.

Jo som la segona generació d'una nissaga que inicià el meu pare Martí, visionari agricultor de Muro que adquirí la finca (que abans de dividir-nos-la amb la germana tenia 100 quarterades) ara fa 73 anys. Inicialment la dedicà al cultiu de gra, ja que no disposava d'aigua per a fer-ne una explotació més intensa. En pagà poc més d'un milió de pessetes, que obtingué amb la venda dels horts d'es Murterar als pagesos poblers i murers que els tenien llogats a l'antiga propietat.

Prèviament havia estat objecte d'una primera segregació del seu sector inundable, amb la venda a l'empresa anglesa que dessecà i explotà s'Albufera el darrer terç del s. XIX.

La finca original, datada de s. XVI, pertanyia a un senyor de llinatge Balme, d'on prové el topònim, i s'estenia unes 200 quarterades, des del cim Son Sant Martí fins a la mateixa zona humida.

Quin tipus d'explotació econòmica se'n fa d'aquesta finca actualment?

La meua dona, el meu fill i jo empram les cases de la possessió per donar classes de repàs. Pel que fa a la finca, actualment la tenim llogada a un pagès que s'encarrega de la pastura i del seu manteniment, fent un ús molt acurat de l'aigua.

Vull destacar que si hem pogut mantenir Can Bauma ben conservat ha estat gràcies a la meua dona, María Ángeles, que sempre hi ha dedicat feina i entusiasme, així com el suport dels meus dos fills, Martí i Maria de Lluç.

Com t'afecta l'ampliació del parc i la inclusió de la finca a la zona perifèrica de protecció?

N'estic encantat. Som una persona sensibilitzada amb la protecció dels valors naturals de s'Albufera, que curiosament vaig adquirir caçant-hi de nin amb persones amb molts coneixements i estima pel medi. Entenc la necessitat de connectar les diferents zones humides de l'entorn, fins a s'Albufereta, per a garantir un trànsit segur a les aus. S'ha d'assenyalar que l'any 2017, amb el suport del GOB i l'acord de varis propietaris vàrem crear la reserva de fauna privada més extensa de Mallorca amb 400 quarterades d'extensió.

Heu estat temptat per algun comprador durant aquests anys de possessió de la finca?

Sí, per suposat.

Ja el meu pare va rebre una oferta molt sucosa per fer-hi un camp de golf als anys setanta. Des d'aleshores cada nova infraestructura que s'ha creat al voltant se'ns ha venut com una oportunitat de negoci.

Sempre hem rebutjat ofertes enfocades a aquestes finalitats, perquè l'única que em podria plantejar seriosament seria la procedent de l'administració competent per a estendre el parc i conservar els valors patrimonials de la finca.

Com a assidu visitant al parc natural, què en trobes de la seva gestió i què creus que es podria fer per a millorar-la?

Pens que se'n fa una excel·lent gestió, gràcies a la dedicació de la gent que hi treballa. Els errors o fracassos han estat per decisions polítiques inexplicables al meu entendre, com les retallades de personal i despesa de fa una dècada i que deixaren el parc sense serveis que havien prestat des d'un començament, com la informació naturalística.

Sobre possibles millores, humilment diria que seria convenient limitar la massificació de visitants generant alguna taxa, cobrant per l'emissió de permisos especials fora d'horari, etc. També seria interessant sumar un aguait especialitzat en aucells passeriformes.

Els valors etnològics dels nostres espais

LA COVA DES MORO

Des de temps immemorials, sa Dragonera ha estat coneguda entre mariners i pescadors per comptar amb una reserva d'aigua dolça dins un avenc natural. També coneguda com sa Cova de sa Font, però encara més com Cova des Moro, ha estat utilitzada des de temps antics com a font d'aigua, com ho demostren les evidències arqueològiques de ceràmica clàssica que s'han trobat als voltants i que daten d'abans del segle IV aC. La disponibilitat d'aigua dolça, prop d'un petit port natural i a certa distància de l'illa principal, era una característica geogràfica important per als navegants en aquells temps, que ja es documenta a les cròniques de la conquesta de Mallorca. Els cavallers que acompanyaren Jaume I en la conquesta de Mallorca ja coneixien l'existència de la cova, i les naus, en arribar, s'aprovisionaren d'aigua dolça. D'accés dificultós, la baixada a la cova amb cordes i torxes era una petita aventura inevitable per aconseguir l'aigua, imprescindible per l'almirall i el més desgraciat dels galiots. La disponibilitat d'una font d'aigua era molt valuosa per als vaixells, especialment per invasors, pirates i corsaris. Aquesta situació va produir que, cap a l'any 1595, les autoritats intentassin tancar l'accés a la cova amb una gran roca, per impedir l'accés als musulmans.

Hi ha diverses hipòtesis sobre l'origen del nom de sa Dragonera. Una d'elles està relacionada directament amb l'existència d'aquesta cova, que és la que li dona nom. Al llarg del Mediterrani occidental són abundants els hidrònims similars a Dragonera i que deriven de la paraula "tracons", esclatxa o cavitat amb aigua, al llatí medieval. Les referències històriques indiquen l'existència d'una traconària valuosa a l'illa, que proporcionaria aigua dolça de sa Cova des Moro als vaixells i que seria l'origen del nom Dragonera.

L'estructura vertical de la cova arriba als 25 metres de fondària i acaba formant una sala amb forma de campana, d'uns 35 d'ample, mentre que l'eix vertical des de l'entrada és de 8 m. A la base hi ha petits llacs d'aigua salobre. La morfologia de la cova produeix altes concentracions de diòxid de carboni durant els mesos més calorosos de l'any. A causa de la seva peculiar estructura, l'aire sols hi entra durant els mesos d'hivern i, a partir del mes de maig, l'atmosfera interior es va degradant. Els nivells d'oxigen de l'interior disminueixen fins que a l'hivern tornen les baixes temperatures i l'aire es torna respirable.

Sa Cova des Moro és molt valuosa com a hàbitat d'organismes cecs i despigmentants que han evolucionat durant milions d'anys en aquest hàbitat subterrani. Aquests notables endemismes viuen avui en dia, de la pau de la humida foscor. És de destacar la presència d'una comunitat de crustacis troglobis: *Typhlocirolana moraguesi*, *Salentinella angelieri*, *Tethysbaena scabra*, *Iberobathynella cf. fagei* i *Metacyclops subdolos*. La vulnerabilitat d'aquestes espècies i el perill de la concentració de CO₂ són els motius perquè la cova roman tancada al públic i només pot ser visitada amb motius justificats, de tipus científic i sota autorització.

Els valors etnològics dels nostres espais

LES SÍNIES DE S'ALBUFERETA

S'Albufereta és un espai que sempre ha estat molt lligat a l'explotació agrícola i, per aquest motiu, hi trobam nombroses sínies que varen propiciar un espai d'horta molt important. Ja hi ha alguna constància de sínies, a s'Albufereta, a finals del s. XVII.

Les sínies són enginys per elevar aigua subterrània, per extreure-la i aprofitar-la, fent servir la força d'una bèstia. Aquest sistema funciona òptimament si l'aigua es troba a poca profunditat, a poc més d'una desena de metres.

El clot d'on es treu l'aigua és característic per la seva forma, ja que té un perfil rectangular i caires arrodonits. Al seu voltant hi trobam el cintell o mota, que és una elevació formada gràcies a les parets en sec, que es construïen amb les pedres dels camps de l'entorn. L'animal que feia voltes al caminet, podia ascendir per un pujador o rampa. Així, la bèstia, amb els ulls tapats per no marejar-se i fermada al balancí, feia girar una roda horitzontal, anomenada rodet, a la qual s'engranaven les dents d'una roda vertical, que a la vegada movia una corda o cadena, anomenada rest, on anaven enfilats els cadufos que es submergien a l'aigua a mesura que l'aparell voltava. Llavors, s'abocava l'aigua dins una pastereta de marès, i d'aquí, per una canaleta de teula o d'obra, l'aigua arribava al safareig o regava directament el camp de conreu.

Avui dia, a l'àrea de la Reserva natural, hi podem trobar una quarantena de sínies, de les quals sis disposen d'aparell de ferro. Malauradament, moltes es troben en desús d'ençà l'aparició de les bombes hidràuliques mogudes amb motors d'explosió o per l'energia elèctrica, i el seu estat de conservació actual és dolent.

ON SURTEN ELS ESPAIS NATURALS PROTEGITS?

Visita a les Fonts Ufanes amb cadires Joëlette. Les Joëlette són unes cadires tot terreny d'una sola roda que permeten que una persona amb mobilitat reduïda pugui gaudir d'un passeig per qualsevol espai natural protegit de les Balears, amb els seus companys o família. Per dur-les, es necessita de l'ajut de tres persones mínim. Per seguretat s'exigeix que aquests acompanyants tinguin una formació especialitzada i estiguin recolzats per una organització amb assegurança a tercers.

La Conselleria de Medi Ambient i Territori les ofereix i l'Associació de Guies de Muntanya de les Illes Balears i Creu Roja col·laboren en aquest projecte des de fa anys. Es pot formalitzar la petició a: <https://forms.office.com/r/tR27NYXSwe>.

Al març, l'escola Joan XXIII va organitzar una sortida amb 8 alumnes pel Monument natural de ses Fonts Ufanes. Us animam a fer aquest itinerari, perquè encara que no hagin brollat ses Fonts, gaudireu d'una excursió per un bosc ombrívol i fresc a l'estiu.

El temporal Juliette a la Serra de Tramuntana. El passat mes de febrer, les Illes Balears varen patir els efectes de la tempesta Juliette. Els aiguats i forts vents provocaren danys greus en alguns camins i en les masses forestals de la Serra de Tramuntana. Durant un temps molts de senders i accessos varen ser impracticables.

Les brigades de l'IBANAT, dels Bombers, personal d'emergències, membres de protecció civil i de brigades municipals, així com persones de clubs esportius i associacions, varen fer una gran tasca per eliminar arbres i branques caigudes, assegurant el pas per carreteres, camins i pistes forestals amb seguretat.

Encara es fa feina en alguns camins. Queden moltes restes de fullaraca i branques petites que s'estan assecant i que són combustibles potencials per a incendis forestals. Per tant, molta precaució quan transiteu per la muntanya!

Foto: Creu Roja

Foto: Arxiu Paratge natural Serra de Tramuntana

XENIB

XARXA ESPAIS NATURALS
ILLES BALEARS